

ZUBÁNICS LÁSZLÓ

ISMERETLEN MOZAIKKOCKÁK A HOMONNAI DRUGETH CSALÁD TÖRTÉNELMÉBŐL –

HOMONNAI DRUGETH BÁLINT ÉLETE ÉS POLITIKAI PÁLYÁJA

Az 1301-ben Magyarországra érkező I. (Anjou) Károly hatalma megszilárdítása érdekében új, hozzá hű arisztokrácia kialakítását tűzte ki céljaul: ennek során nevelőjét, Drugeth (I.) Fülöpöt is fontos tisztségekkel és jelentős birtokokkal ruházta fel [1]. Az Anjou-királyok uralkodása idején a család több tagja is betöltötte a nádori (*Drugeth Fülöp 1323–1327, Drugeth János 1328–1333, Drugeth Vilmos 1333–1342*) és országbírói (*Drugeth Miklós †1355*) tisztséget. Drugeth Vilmos nádor 1330-as végrendeletében már jelentős vagyonról, köztük Szalánc, Parics, Barkó, Jeszenő, Palocsa, Szakolya, Lubló, Regéc, Gönc és Dunajec várakról intézkedik. A nádor korának kiemelkedő személyisége volt, 1335-ben ő szervezte meg a visegrádi hármas királytalálkozót, többször vezetett hadjáratokat Lengyelországba, I. (Lokietek) Ulászló király támogatására, előbb Sziléziába, majd a Német Lovagrend ellen. Az időközben hatalmassá duzzadt Drugeth-vagyon „megnyirbálását” I. (Nagy) Lajos király kezdte meg, aki több várat visszavett a famíliától [2].

Luxemburgi Zsigmond király (1387–1437) uralkodása idején a politikai szintéren korábban oly aktív család alig kerül említésre. Kegyesztettséjük oka, hogy az uralkodóval szemben Anjou László nápolyi király (II. Károly magyar király fia) trónigényét támogatták, s mint ilyenek belekeveredtek az 1403-as Debrői-féle felkelésbe. A lázadás leverése után a Drugethek megtartották ugyan birtokaikat, illetve továbbra is betöltötték Ung (időnként Zemplén) vármegye főispáni tisztségét, azonban az országos politikából kiszorultak.

Közel egy évszázadnak kell eltelnie ahhoz, hogy a Drugethek ismét országos szerepkörbe kerüljenek. A Jagelló-dinasztia 1526-os kihalása után rokonuk, Szapolyai János erdélyi vajda oldalára álltak (*Szapolyai apja, István nádor első felesége Drugeth Margit, illetve VIII. Drugeth János felesége Szapolyai Krisztina volt*) [3]. Drugeth (IV.) István és (II.) Ferenc

részt vettek az 1526. november 5-i székesfehérvári országgyűlésen, ahol Szapolyai Jánost Magyarország királyává választották. Drugeth (IV.) István zempléni főispán lett, (II.) Ferenc pedig szolgálataiért később Ungvár várát és az Ungvár örökös grófja címét kapta. Drugeth Ferenc 1527–1533 között a tárnokmesteri tisztséget is betöltötte, s ezzel az országbárok (*barones regni*) sorába került [4].

Az ország három részre szakadása után a család birtokai a királyi országrészbe kerültek. Az 1540-es adóösszeírás alapján a famíliát 949 adózó portájával az előkelő országos hatodik helyen találjuk (a munkácsi uradalom ekkor 260, Bereg megye 527 portával bírt) [5]. A Habsburg uralkodók igyekeztek minden lehetséges módon magukhoz édesgetni alattvalóikat: erről tanúskodik az az 1549–1551-es birtokper is, amely I. Ferdinánd király kúriáján zajlott, s az eredmény a Drugethek javára dőlt el [6].

Ferdinánd utódai – I. Miksa és I. Rudolf – már nem sokat törődtek magyar alattvalóik véleményével. 1569-ben a királyi udvar Habsburg-ellenes összeesküvéssel vádolta meg a felső-magyarországi főurakat, többek között Drugeth Gáspárt és (V.) Istvánt. A célból, hogy az urakat Kassára csalják, a Királyi Kamara többek között felajánlotta az 1551-ben elvett ungvári vár visszaadását is. Gáspár azonban megneszelve a számára állított csapdát és Lengyelországba menekült.

Drugeth (V.) István, a korszak későbbi nagy katonája a fent említett „összeesküvésben való részvételéért” kegyelmet kapott. Neve mégis a korai időszakban azzal a hatalmaskodással kapcsolódik össze, amelyet a gondjaira bízottakkal – unokatestvére, Homonnai Drugeth Miklós özvegye, Zrínyi Margit és három lánya – szemben követett el. Drugeth Miklós 1580. augusztus 30-án keltezett végrendeletében ugyanis Drugeth Istvánt nevezte ki gyermekei gyámjává [7]. Előbb elvette az özvegytől férje végrendeletét, majd módszeresen hozzálátott birtokai kifosztásához.

A főúr megfélemlítette az özvegyet támogató ungi nemességet, annak vezetőit – köztük Palágyi Gáspár alispánt és a vármegyei esküdteket – börtönbe vetette. A királyi táblán elindított pert Zrínyi Margit ugyan megnyerte, de Drugeth (V.) István hallani sem akart a birtokok átadásáról. Végül Rueber János felső-magyarországi főkapitánynak kellett katonai karhatalommal közbeavatkoznia. Nem sokkal ezután Homonnai ismét kiűzte az özvegyet Ungvárról. A család a Zemplén vármegyei Barkó várában húzta meg magát. Innen származik 1588-ból Zrínyi Margit egyik utolsó levele a Drugeth István ellen indított hatalmaskodási perben, aki elhajtatta az

asszony jobbágyainak ökreit szántás közben [8]. Nem sokkal ezután Zrínyi Margit meg is halt. Lányai még sokáig pereskedtek jogos örökségükért.

Drugeth István, mint az északkeleti országrész egyik legnagyobb birtokosa részt vett a nevezetes szikszói csatában (1588. október 8.), ahol kilőtték alóla a lovát és török fogságba esett. Közben a csata a magyarok javára dőlt el, így a már Fülekre indított foglyot sikerült kiszabadítani [9].

Homonnai Drugeth István enyingi Török Fruzsínát vette feleségül. A menyasszony előkelő rokonsággal és hatalmas hozománnyal bírt anyai öröksége révén. Édesanyja guthy Országh Borbála örökölte férfiágon kihalt családjá birtokainak nagy részét, köztük a diósgyőri uradalmat (Miskolc városával), apai ági örökségként (Török Ferenc→Török Bálint) a debreceni uradalmat vitte a házasságba [10].

Amikor 1599-ben Drugeth István, Zemplén vármegye főispánja, „*a ki számtalan sok csatából sebtelenül vágta ki magát*”, hosszas betegség után a család homonnai várkastélyában meghalt, legidősebb fia (II.) László levéllel fordult Bocatius János kassai főbíróhoz, amelyben felkérte, hogy atyja részére sírverset és sírfeliratot fogalmazzon: „*Igen tisztelt férfitű, nagyon kedvés volt tanítóm!* (A levélből kitűnik, hogy ő maga és öccse, Bálint korábban Bártfán, illetve Eperjesen Bocatius tanítványa lehetett – a szerző). *Nem kételkedem abban, hogy Uraságnak bizonyosan tudomására jutott, hogy az én kedves jó atyám, Nagyságos Homonnai Drugeth István, Zemplén- és Ungvár megye főispánja, az élők sorából elköltözött. Ő a mi magyar hazánknak, országunk királyának, nem egy hadjárat alkalmával, testének, életének, vére ontásának kímélése nélkül, készségesen és hűségesen állott szolgálatára. Azon kívül katonai képzettségére nézve sem volt utolsó Magyarország többi nagyjai és mágnásai sorában. Megérdemli tehát, hogy róla halotti versek énekeljenek. Vers Írás dolgában pedig Felső Magyarországnak ezeken a részein nem ösmervén senkit mást, a ki Uraságnál pompásabban verselne, – indítatván Uraságnak hozzám való jóságától, bizodalmasan kérem önt stb. Kelt Hosszmezőn levő udvarunkból 1599. márc. hó 2-án. Uraságnak lekötelezett jóakarója: Homonnai Drugeth László*” [11].

A Bocatius által írt sírversek 1599-ben Bártfán nyomtatásban is megjelentek (ezeket valószínűleg a temetési szertartás során osztották szét). A szövegben az író utal a Drugeth család itáliai származására, Drugeth István kiemelkedő tetteire, illetve felmenőire is. Az ungvári vár kápolnájában eltemetett Homonnai Drugeth István sírfeliratát Bocatius [12] így fogalmazta meg:

„*Aspice, qui transis, vicit fera Parca, viator Thracia quem nequirit vincere Marte virum, Quis fuerit? queris. Germanus, an Ausonus, Hunnus*

An Schyta? Thrax? noli querere. Ad Antipodas, Ad Garamanthas, ad extremos si veneris Indos, Qui iacet hic, fuerit quis? tibi dicet humus Teuto, Getes, Pannon, Turea, Ittale, Sarmata, Mosche, Drugethium hunc proprios nostis ut vnguiculos.

„Vándor, kit utad erre vezet, im' lássad, legyőzte a kegyetlen halál azt a férfiút, kit Trácia (ti. bolgár és román) nem bírt legyőzni a had erejével. Kérdezed, hogy ki volt? Hogy: német, auzon (ti. ő s itáliai) humn, szittyá, trák? Ne kérdezd. Menj bár a föld kerekén ellenlábasainkig, a garamantokhoz, a legkeletibb Indiáig, ha kérdezed, ki fekszik itt, ki volt ő: megmondják neked. Német, géta, pannon, török, talián, szláv, orosz ezt a mi Drugethunkat ősmertók tetőtől-talpiglan.”

A korabeli temetési menetek egyik fontos kelléke az epitáfiumcímerék mellett a temetési (vagy halotti) zászló volt [13]. Bocatius erre is megfelelő verset szerkesztett az alábbi szöveggel:

„*Drugethius iacet hac Stephanus sub sindone nigra, Inclita virtutis gloria, Martis honos. Non superesse virum, pietas cum Caesare MagnóMaeret, et Vngarici natio tota soli*”.

„*Drugeth István fekszik ez alatt a fekete márvány alatt, vitézségéről messze földön híres, Hadúr előtt is tiszteletben állott. A felülmúlhatatlan férfiút gyászolja a közkegyelet: a nagy császártól kezdve az egész magyar nemzet*”.

Drugeth István és Török Fruzsina házasságából két fiú, a már említett (II.) László és (I.) Bálint született. Az apa halála után az idősebb fiúra várt Zemplén vármegye örökös főispáni tisztsége, amellyel kapcsolatban Bocatius így ír egyik levelében: „*Accipe laus Comitum, flos inlyte, prima parentis Gloria, Drugethiaie maxime stirpis honos, stb*” [„Főispánok díszé, ékes virágszál, szülődnék első dicsősége, a Drugeth-nemzetségnek legfőbb büszkesége, fogadd (ti. üdvözetemet).”] Azonban Zemplén vármegye jegyzőkönyvei nem tartalmazzak megfelelő bejegyzést azzal kapcsolatban, hogy Homonnai Drugeth (II.) László letette volna a főispáni esküt. Temetéséről édesanyja tájékoztatta a vármegyék nemességét: „*Az én szerelmes fiamat is az nagyobbakt Homonnai Lászlót ma kilenc és tíz óra közeöt dell elöt az Uristen ez arnyek wylagbol, it Homonnan Közülönk ki vette, melynek temettese és tisztese ges el takaritasa rendeltük lenni Unghvarat, ez keövetkezendő Böjt elő honak hatodik napjan, az wy Calendarium szerint...*” – írta Kassa városának „*Az nehai nagysagos Drugeth homonnai Istvannak megh hagiót eözvegye. az Nagysagos enyigi Thöreök Fruzsina aszony, 1600. január 19. Homonna*” [14]. A következő főispáni beiktatásra 1600. május 3-án került

sor, amikor az akkor 22 esztendőös Homonnai Drugeth Bálintot Zemplén városában beiktatták a vármegye vezetésébe, s megfogadta, „*hogy főispáni tisztét hűséggel és igazsággal fogja viselni*” [15].

Homonnai Drugeth (I.) Bálint 1577-ben született. Életének korai szakaszáról nagyon keveset tudunk, valószínűleg bátyjával, Lászlóval együtt tanult Eperjesen Bocatius János keze alatt. 1602 májusában Szerencsen került sor Homonnai és Rákóczi Erzsébet lakodalmára (az egyházi szertartást május 19-én tartották meg). Rákóczi Zsigmond és Alaghy Bekény Judit lánya anyja örökségéből a regéci uradalom felét vitte a házasságba. A házasság viszonylag rövid ideig tartott, Rákóczi Erzsébet 1604-ben elhalálozott. Ennek pontos dátuma bizonytalan. Felesége halálának emlékére – „*megemlékezem az én kedvem szerint való szerelmes társamnak, Az én édes Rakoci Elizabetamnak hozzám való igaz szerelméről és minden aranynál ezüstmél én előttem drágább és jobb voltáról*” – Homonnai 1605. június 5-én Ungváron élethossziglani adománylevelet állított ki 11 csepelyi jobbágyról és zsellérről Sárközi Istvánnak, Rákóczi Erzsébet szolgálói udvarmesterének [16].

1602-ben Homonnait unokaöccsével, Homonnai Drugeth Györggyel és apósával együtt hatalmaskodással vádolták meg. Teljesen érthető hát, hogy 1604-ben Ung és Zemplén megyékkel együtt az elsők között állt Bocskai István oldalára, amelyet így magyaráz: „*eő Felségétiül reánk vetett súllyos sententia ellen, kihez képest hitünkért halálnak lettünk volna fiaj magunk oltalmában, Generale Decretumnak tartása szerint, életünkért fogtunk fegyvert*” [17]. Katonai szerepvállalása kapcsolatban volt felesége elvesztésével is, mint naplójából kitűnik, remélte, hogy a sok dolog elvonja a figyelmét veszteségéről. Az inkább írói talentumokkal, mint hadi erényekkel megáldott fiatalember 1605-ben Bocskai hadainak fővezére lett. Rákóczi Zsigmonddal együtt vonták az ingadozó Báthori István országbírót Bocskai pártjára.

1605. április 20-án Rákóczi Zsigmond birtokán, a szerencsi református templomban az összegyűlt magyarországi rendek fejedelmükké választották Bocskait. Szeptember 14-én pedig a megyesi országgyűlés Erdély fejedelmének is megválasztotta. Ekkor, hatalma csúcspontján kérhette Bocskai a Fényes Portát, hogy küldjön számára királyi koronát. A szultáni díván teljesítette kérését és egy királyi diadémot küldött el Bocskainak a nagyvezír által. (Az 1619. május 20-án, Rudolf császár kincstárának összeírása során leltárba vették az ún. Bocskai-koronát is, amely a leírás szerint: „*Egy erdélyi egész arany korona. Persa munka, amelyet eredetileg a török császár ajándékozott Bocskaynak és amelyet Thurzó György palatínus szál-*

lított őfelségének 1610. október 6-án. Van rajta 32 piciny és nagy türkisz, 90 rubin, 64 smaragd, 22 rubin paliasz és 282 gyöngy. A tetején egy nagy smaragd. Az egész kettős tokban.”) [18].

A találkozóra a Buda melletti Rákosmezőn került sor, amelyet Bocaccius kassai bíró, Homonnai Drugeth Bálint és Alvinczy Péter udvari prédikátor is megörökített naplójában. Az eseményről Homonnai így emlékezik meg: „... annak utána Memhet vezír pasa a török császár küldte koronát nagy tisztességgel megadta őfelségének. Ez ugyanazon vezír együtt a koronával adott őfelségének egy arany hüvelyű, türkezekkel [türkizekkel] rakva igen szép aranyos kardot és egy handzsárt ajándékon, tizenkét lovakat” [19]. Mivel még mindig nem bízott „szövetségesében”, Bocskai a találkozó előtt az alábbiakat mondta fővezérének: „*Ha énnékem (kit Isten ne adjon) a török miatt mostani közibek való menetelemben valami nyavajám történne, Magyarországot ne hagyja(d) el... az magyarországi urak közül Báthory Gábort mindeneknél feljebb becsüljed, és ő vele értekezzél!”* [20].

Mivel a tizenötéves háborút a Török Porta csak azzal a feltétellel volt hajlandó lezárni, hogy a Habsburgok előbb a magyarokkal rendezik viszonyukat, megindultak a tárgyalások Mátyás főherceg és Illésházy István között, amely eredményeként 1606 júniusában megszületett a felkelést lezáró bécsi béke. A szerződésben rögzítették a vallásszabadságot és a nádorválasztást Magyarországon, Erdélyt elismerték szuverén államnak, hozzácsatolták a Partiumot, valamint Bocskai életének tartamára Ugocsa, Bereg, Szabolcs és Szatmár megyéket, Szatmár, Huszt és Tokaj várakat és uradalmakat.

A kassai udvarban már a békekötés előtt kikristályosodott két politikai irányvonalat követő párt. Mindkettő saját jelöltjét igyekezett elfogadtatni a fejedelem utódául. A békepártot Illésházy István vezette, trónjelöltje Homonnai Drugeth Bálint volt. A háborús párt feje Káthay Mihály kancellár volt, aki rokonát, Báthori Gábort támogatta. Mivel a tárgyalások idején a fejedelem súlyosan megbetegedett, Illésházy a tárgyalásokon résztvevő kancellárt távollétében mérgezéssel vádolta meg. A visszatérő Káthayt börtönbe vetették. Mivel Hagymássy Katával kötött házasságából nem született utódja, Bocskai halálát érezvén közelegni, elkészítette politikai végrendeletét, amelybe kijelölt utódként Homonnai Drugeth Bálint neve került bele, bár a fejedelem az év elején csak a kassai főkapitányi tisztségre látta alkalmasnak: „*Inttyük szeretettel, ... hogy a Nemes Ország mi utánunk nem mást, hanem a Tekintetes és Nagyságos Homonnai Bálintot Uramat vegyék, válasszák és esmérjék fejedelmeknek. Ha ez tanácsunkat megfogadják, sok jót látnak benne, de legnagyobbat, hogy egész*

Magyar Országot evel magokhoz kapcsolván, nem tarthatnak ezután örökös megmaradásokra semmi ártalmat, mind eddig vagy Magyar Országból vagy a mint szokott volt lenni csak a két Oláh Országból is; és minden abból következő jókat ha ide nem irhatunk is, a Nemes Országot Isten bölcs itélettel szerette, magoktól feltalálhatják és eleve megláthatták” [21].

Bocskai István halála 1606. december 29-én következett be. Végrendeletében kijelölte végső nyughelyét is *„a mi temetésünknek helyét rendeltük Erdélyben GyulaFejérváratt, mint szerelmes Hazánkban; minthogy az odaváló fejedelmek ott szoktak eleitől fogva temetkezni”* [22]. A fejedelem holttestét egy 6–700 főre felszaporodott temetési menet kísérte Kassáról Erdélybe. Ugyancsak megérkezett a szultán által Homonnai nevére kiállított athnamé is: *„téged úgy is, mint a magyar fő emberek közt rangra, születésre nézve legelsőt, de különösen mint fényes és magas portámnak hűség és kitartó szolgálóját, folyvást növekvő s kifogyhatatlan császári kegyelmességgem jeléül felséges elmém elhatározásához képest méltónak ítélek arra, hogy az említett István király helyét halála napjától kezdve betöltsed, s Erdély és Magyarországok királya légy”* [23]. Hasonló tartalmú levelet kaptak az erdélyi rendek is a szultán nevében eljáró nagyvezírtől: *„a boldogultnak nővére utján veje, vezére, meghittje és tanácsosa, ki egyszersmind a magyar főurak közt vitézségre, észre és születésre nézve egyaránt az legelső, magas portámnak igaz híve s az nép vezetőinek egyedüli bizodalma, egy ennek előtte kiadott athnamében a boldogult halála utánra királynak lett kijelölve; s hogy egy már szintén régebben kelt császári levelem erejénél fogva erre néki az engedélyt is megadtam”* [24] (az utolsó mondat arra utalhat, hogy Bocskai már korábban kérte a Portát, hogy hagyja jóvá Homonnai Drugeth Bálint örökössé váló kinevezését, amivel cáfolja azt a korábban közzájón forgó elképzelést, hogy a végrendelet írók csempésztek be a nevet a dokumentumba – a szerző).

Éppen ezért nagy meglepetés érte az Erdély határára érőket – a rendek először és utoljára éltek szabad fejedelemválasztó jogukkal és fejedelemmé választották az addig kormányzó Rákóczi Zsigmondot, Homonnai egykori apósát.

Miután Bocskai István elhalálozott, az átengedett tiszántúli vármegyék visszaszerzésére kijelölt királyi biztosok megfelelő lépéseket tettek Erdély függetlenségének felszámolására is. A bécsi béke ugyan világosan fogalmazott a kérdésben, illetve *„az erdélyiek a libera electiót szerződés szerint biztosított joguknak tartották”*, azonban a biztosok, személyes Thurzó György úgy gondolták, s aszerint cselekedtek, hogy *„Erdély ... visszaszállott Ma-*

gyarország koronás királyára, és a kit ő felsége választ s megerősít, az uralkodjék az országban”. Az erdélyi rendek tisztában voltak ezekkel az elképzelésekkel, ugyanakkor ellenükre volt az is, hogy Bocskai István végrendeletében Homonnai Drugeth Bálintot jelölte ki fejedelmükül, „a kinek személye ellen különben alapos kifogásuk nem volt, a sok fáradtságukkal, költségekkel, vériük hullásával keresett és megoltalmazott libera electiót lényegében épen úgy fölládozzák, mintha csak a magyar király által rájuk erőszakolt vajdát ösmernék el uroknak” [25]. Ennek a kettősségnek lett az eredménye, hogy az Erdélyben korábban kormányzóként tevékenykedő, s ezáltal mindenki által jól ismert Rákóczi Zsigmondot 1607. február 12-én „egy szóval nyelvel” [egyhangúlag] fejedelemmé választották, mondván, hogy „az ország függetlenségének oltalmazását még a szabadító Bocskay István emléke iránt táplált hálánál és kegyeletnél is elébb való kötelességnek tartják”.

Természetesen Homonnai Drugeth Bálint, a kijelölt örökös és környezete, köztük a rokon Nyáry Pál 1607. február 19-én kelt levelében azt írja a felső-magyarországi királyi biztosoknak, hogy az országnak csak „harmadrésze és valami asszonyemberek” választották Rákóczit fejedelemmé. Homonnai először fegyverrel próbált meg érvényt szerezni a végrendeletnek, majd Nyáry Pál javaslatára 1607. március 18-án levelet intézett a Marosvásárhelyen ülésező országgyűléshez és egyrészt követelte, hogy Rákóczi Zsigmond megválasztását mondják ki semmisnek, illetve „bocsásák kezébe csendesen az országot, mert máskülönben engedetlenségük miatt utolsó romlásra és rút pusztulásra jutnak”. Az erdélyi országgyűlés letartóztatta Homonnai követét és március 22-én a magyarországi vármegyéhez intézett levelükben a főúr eljárását méltatlannak nevezték, s kifejtették, hogy az „egyező értelemmel választott fejedelmüktől elszakadjanak, magukra nézve gyalázatosnak tartják, és inkább mind egy lábíg meghalnak, mintsem hogy Rákóczy Zsigmondot deponálják”. A kialakult probléma azért jöhetett létre, mivel Homonnai nem jelentette be igényét fejedelemmé való megválasztására (amit a rendek valószínűleg meg is vizsgáltak volna), s amúgy is, miféle dolog, hogy valaki egy országot annak „híre és akarattya nélkül valakinek testamentumban hadta volna” [26]. A magyarországi rendek is megpróbáltak közvetíteni, ezért a kassai részgyűlésről (1607. március 23.) Hoffmann Györgyöt és Alaghy Ferencet küldték követségben Homonnaihoz, hogy a fejedelemség elfoglalásáról lebeszéljék „ne igyekezék egy kis méltóságnak kívánságával mind magát elveszteni, mind édes hazáját és annak immár megadatott szép csendességét megháborítani” [27].

Ugyancsak levelet intézett hozzá Thurzó György királyi biztos is, amelyben javasolta, hogy *„a harag és bosszúállás gondolatával fölhagyván, és Rákóczy Zsigmondnak vén és beteges állapottyát tudván ne haddal és erővel, hanem szép egyezséggel, egy kis várakozással, türelemmel, a királyi consensusával és engedelmével, az országnak kára, fogyatkozása, vérontás és nagyobb zűrzavar indítás nélkül igyekezzék megszerezni magának az erdélyi fejedelemséget”*. A levél némi burkolt fenyegetést is tartalmaz, kilátásba helyezve egy esetleges birtokelkobzást is: *„attyja jó hírét nevét és egyéb eleiét elhadni kgdnek és urával, fejedelmével, királyával magát megnótálni nem volna dicséretes, sőt gyalázatos”* [28].

Az átalakuló belpolitikai helyzet (a királyi udvar is elfogadni látszott Rákóczi fejedelemségét) Homonnai meg is szakította kapcsolatait a hajdúkkal és a törökökkel, azonban 1607 áprilisának vége felé országszerte elterjedt Rákóczi Zsigmond halálhíre. A további teendőkről Homonnai Thurzó Györgytől kért tanácsot, s mint kifejtette, *„Isten látja lelkét, ő ugyan nem örvend az apja (korábbi apósa) halálának, mindazonáltal elfogadná a botot és zászlót, nehogy az erdélyiek ismét valami zűrzavart indítsanak”*. Aktivizálta magát a Homonnai „királyá tételében” érdekelt budai pasa is, aki többször is követeket küldött Ungvárra. A követek elől a főúr a Bocskai végrendeletében rá hagyott Kővárra húzódott, onnan intézett magyarázkodó levelet Ung vármegye közösségében, amelyben kifejti, hogy *„látja az Ur Isten és az körültem lévő emberek is látják, hogy én még eddig, miólta Ungvárról kijöttem és ide járok, törököt szememmel sem láttam, ajándékát sem vettem, s velek sem nyájaskodtam”* (Szinérváralja, 1607. április 3.) [29].

Thurzó György Mátyás főherceghez intézett levelében arra kérte, hogy valamilyen országos tisztség felajánlásával próbálják meg Homonnait eltántorítani eredeti szándékaitól. Mint később kiderült, ekkor a bécsi udvar már egészen más jelölt személyében gondolkodott Erdélyben, s ekkor merült fel az országbírói tisztség felajánlása a főúr részére.

Homonnai Drugeth Bálint, mint a huszti uradalom birtokosa 1608 áprilisában előbb királyi megerősítés révén lett Máramaros vármegye főispánja, ugyanazon év októberében Báthori Gábor erdélyi fejedelem kinevezését is megkapta [30]. Ugyancsak 1608 áprilisában a hivatalos címzése szerint királyi tanácsos és felső-magyarországi főkapitány is („*Valentinus Drugeth de Homonna, Caes. Regiaque Majestatis Consiliarios, Comitatum Regni Hungariae Superiorum Capitaneus ac Comitatum Zempleniensis et Maramarosiensis Comes etc.*”). 1608 nyarán jelentős politikai változások-

ra került sor Magyarországon – a korábban kormányzói hatáskört betöltő Mátyás főherceg fegyveres erővel kényszerítette Prágában székelő bátyját a magyar királyi korona átadására. A seregben ott voltak Homonnai csapatok is. A koronázásra 1608. november 19-én került sor, amelynek másnapján az uralkodó Homonnai Drugeth Györgyöt aransarkantyús vitézzé ültette, 1608. december 1-jén Homonnai Drugeth Bálint pedig megkapta országbírói kinevezését: „A koronázás után ... Homonnai Bálintot *Judex Curiaeságra ... confirmálták*” [31]. A következő évben nádornak jelölték, de halála, amit mérégnek tulajdonítottak, megakadályozta a választásban való részvételét.

A hirtelen halálesetre 1609. november 9-én került sor Ung vármegye gyűlését követően, miután az alispáni tisztségbe beiktatták Tárkányi Ferencet. A főúr ekkor mindösszesen 32 éves volt. Halálhírére felesége, Palocsai Krisztina tudatta Ung és Zemplén vármegyékkel [32]. Mind a közvélemény, mind a vármegye közössége mérgezésre gyanakodott, ezért is maradt fenn a vármegye idézőlevele Homonnai Drugeth György részére, amelyben a mérgezés gyanújával kapcsolatos kihallgatásra idézik meg [33]. „*Nyergét kenték volt meg méreggel, és a feneké rothadott, az miá holt meg. Ez időben a Bocskai halála után szokásba jöve ez országban a meröggel való etetés, nyergeknek és székőknek méreg porral való meghintése. Vendégségbe menni ez időben igen félelmes vala. A Dóczy András vendégsége és Dóczy pohara példa-beszéddé lött*” [34].

Homonnai Drugeth Bálint országbíró, Ung és Zemplén vármegyék főispánját Ungvár várában temették el 1610. március 14-én, sírfeliratát [31] Tolnay-Balogh János esperes, ungvári lelkész írta meg:

„*Postquam te genuit, lauitque Vngvaridis vndis Euphrosine! verum nomen adepta parens, Bartphanæ puerum post hæc fouere virentem Hinc et Eperiessides te docuere Deæ. Ast vbi concessa est annis, prudentia maior, Ornarunt thalamos Tállya, Palócsa tuos. Tum Ducis officium tibi contulit Hungara tellus Iudicis hinc Regni munus habere dedit. Mors tumulo corpus, mentem DEUS addit Olympo Famam rite solum personat, atque salum. Siccine Drugethiæ decus indelebile gentis Dormit Homonnea dictus ab vrbe Valens! O! patriæ pater! Ocurrus auriga ruentis! Cur immatura morte peremptus abis? Sat vixti, fateor; quia sat bene, miles et acer, Prudens atque senex, vt iuuenisque pius. Attamen ante diem nobis ereptus abisti, Hei mihi! multorum fletibus aucte virum! Hic Drugeth ille Valens. Satis est, quam plura referens Notior ille solo, gratior ille polo.*”

„Miután világra hozott és megfürösztött tégedet az Ung vizében, tisztet nevet viselt anyád, Fruzsina, mint serdülő gyermeket Bártfán oltalmaztak és ezután Eperjesen tanítottak tégedet a Múzsák. Ámde ott, évek múltán, megadtván neked a nagyobb okosság (nyilván a jogban való jártasságot érti a költő – a ford.) a te nyoszolyáidat Tállya, Palócsa (ti. palócsai Horváth Krisztina volt a második felesége; az első Rákóczi Erzsébet Tállya várából – a ford.) ékesítették. Azután Magyarország a vezéri tisztet bízta rád, később az országbírói hatalmat adta bírnod. A halál testedet a sirgödörre, Isten pedig lelkedet az égre bízta. Híredet illendőképp személyesíti a szárazföld és a tenger. Ilyképp aluszik a Drugeth nemzetségnek letörülhetetlen dísze, Hatalmasnak (Valens) nevezve Homonna városáról. Oh, hazánknak édes atyja! Oh, a rohanó szekér kocsisa! Miért is mégysz megöletve korai haláltól? Beismerem, hogy eleget éltél; és elég jól, mint erős katona, okos és érett s mint jámbor ifjú. De mégis időnapelőtt elragadva távoztál. Jaj nekem! A sok könnyhullatásától megöregedettnek! Ez az a Drugeth Bálint (Valens). Elég róla ennyi. A többit elmondja ő maga, ki ösmeretesebb mint a föld színe, kedvesebb mint az ég.”

Északkelet-Magyarország és Erdély történelme szempontjából korszakosnak tekintőek a Bocskai István uralkodásának utolsó, illetve halálát követő esztendőök, amelyek történései nagymértékben befolyásolták a térség politikai, gazdasági és vallási arculatának alakulását. A legújabb kutatások eredményei számos újdonsággal szolgálnak a témával kapcsolatban, maga Homonnai Drugeth Bálint politikai életrajza is újabb adalékokkal bővült. A 20. századi történetírás egy következetlen, inkább írói, mint katonai és politikai talentumokkal megáldott főúrként jellemezte, aki nem tudott mit kezdeni az ölebe hullott történelmi eséllyel – az erdélyi fejedelmi trón megszerzésének lehetőségével. Naplója, illetve az erdélyi fejedelemség megszerzésével kapcsolatos levelezése alapján inkább egy megfontolt, óvatos politikai képe rajzolódik ki, aki felismerte, hogy az adott történelmi pillanat nem alkalmas Bocskai politikai örökségének továbbvitelére. A rendelkezésre álló források is alátámasztják, hogy főleg a török Porta számára volt igazán fontos, hogy Homonnait beültesse az erdélyi fejedelmi székbe, s nem maga a főúr melengetett efféle aspirációkat. Mint Borbély Zoltán, a Drugeth-família korabeli történetét kutató történész megjegyzi: *„Személyén keresztül ugyanis nemcsak Erdély, hanem a Magyar Királyság egy része felett is biztosítani akarták a befolyásukat, amihez Bocskai, általuk kreált magyar királyi titulust és annak örökítését használták fel”* [36].

JEGYZETEK:

1. Hampel József. A Drugethek őseiről. // Századok 15 (1881), 133-147, 207-213. pp.
2. Zsoldos Attila. A Drugethek és a „hét vármegye”. // „Köztes Európa” vonzásában. Ünnepi tanulmányok Font Márta tiszteletére. Szerk.: Bagi Dániel – Fedeles Tamás – Kiss Gergely. Pécs, 2012. – 577-585. pp.
3. Wertnár Mór. A Drugethek genealógiájához. // Turul 9 (1891) – 151. p.
4. Fallenbüchl Zoltán. Magyarország főméltóságai 1526-1848. Budapest, 1988 – 80. p.
5. Acsády Ignác. Régi magyar birtokviszonyok 1494–1598. // Értekezések a Történelemtudományok Köréből XVI. kötet. – Budapest: MTA, 1897. – 81-148. pp.
6. Bessenyei József. Ferdinánd király és a magyarországi arisztokrácia, különös tekintettel Ferdinánd pártjának kialakulására (1526–1540). // Történelmi Szemle XLV (2003) 1-2. – 93-107. pp.
7. Homonnai Drugeth Miklós végrendelete. // Zubánics László. Vitézi végek dicsérete. A nemesség szerepe a XVI–XVIII. századi Északkelet-Magyarország társadalmi fejlődésében. – Ungvár-Budapest: Intermix Kiadó, 2016. – 210-213. pp.
8. Márk Éva: A Zrínyiek leányai és asszonyai // <http://korok.webnode.hu/products/azrinyiek-leanyai-es-asszonyai/>
9. Szabó András. Az 1588-as szikszói csata és propagandája. // Hadtörténelmi Közlemények 112. (1999/4.) – 851-860. pp.
10. Nagy Iván. Magyarország családai czímerekkel és nemzedékrendi táblákkal. III. kötet (C–D). – Pest: kiadja Ráth Mór, 1858 – 420 p.
11. *Homonnai Drugeth István sírfelirata.* – Történeti jegyzetek Zemplén-vármegyéről. // Adalékok Zemplén-vármegye Történetéhez (szerk. Dongó Gyárfás Géza) – Sátoraljaújhely: Zemplén Könyvnyomtató Műhely – 1900. – № 2 – 39-41. o.
12. Uo.
13. *Drugeth István sírköve és halotti zászlója.* – Történeti jegyzetek Zemplén-vármegyéről. // Adalékok Zemplén-vármegye Történetéhez (szerk. Dongó Gyárfás Géza) – Sátoraljaújhely: Zemplén Könyvnyomtató Műhely – 1900. – № 3 – 75. o.
14. *Homonnai Drugeth László halálhíre.* // Archiv mesta Košice – Collectio Schwartzbachiana (AMK CS) No. 4908.42.
15. *Drugeth László és Drugeth Bálint beiktatása.* – Történeti jegyzetek Zemplén-vármegyéről. // Adalékok Zemplén-vármegye Történetéhez (szerk. Dongó Gyárfás Géza) – Sátoraljaújhely: Zemplén Könyvnyomtató Műhely – 1900. – № 3 – 76. o.
16. Oláh Tamás. Egy levél Bocskai fejedelem temetési menetéből, avagy adalék a 17. század eleji magyar református politikai elit belharcaihoz. // http://reformacio.mnl.gov.hu/egy_level_bocskai_fejedelem_temetesi_menetebol_avagy_adalek_a_17_szazad_eleji_magyar_reformatus
17. *A Zemplén megyei nemesség hadra kelésének okairól.* – Történeti jegyzetek Zemplén-vármegyéről. // Adalékok Zemplén-vármegye Történetéhez (szerk. Dongó Gyárfás Géza) – Sátoraljaújhely: Zemplén Könyvnyomtató Műhely – 1900. – № 5 – 135-137. o.
18. Bocskai kíséretében a Rákosmezőn. Közreadja Csonka Ferenc és Szakály Sándor. Budapest, 1988. – 136 p.
19. Uo.
20. Uo.
21. Bocskay István, Magyar- és Erdélyországi fejedelemnek testamentomi rendelése. Magyar gondolkodók 17. század. Sajtó alá rend. Tarnóci Márton. Bp. 1979.
22. Magyar főrangúak temetkezési szertartása a XVII-ik században. // Történelmi Tár – 1894 – 738-744. pp.
23. Papp Sándor. Homonnai Drugeth Bálint fellépése Bocskai örököséiként. // Studia Cariliensia – 2006 – 1. sz. – 133-152. pp.

24. Uo.
25. Komáromy András. Rákóczi Zsigmond és Homonnay Bálint versengése történetéhez. // Történelmi Tár, 1899. – 273-297. pp
26. Uo.
27. Beda Kálmán. A Felső-magyarországi rendek kassai részgyűlése 1607 márciusában. // A Hajdú-bihar Megyei Levéltár Évkönyve III. 1976. – 159-176. pp.
28. Komáromy András. Rákóczi Zsigmond és Homonnay Bálint versengése történetéhez. // Történelmi Tár, 1899. – 273-297. pp
29. Uo.
30. *Homonnai Drugeth Bálint máramarosi főispáni kinevezése* – „Értjök aztis hogy némelliök minémö okon Contradictiót akarnának formallni Huzt ellen, abból kednek’ semmi bántássá nem lészen, magunkra nézve meg akariuk oltalmazni kedet’ benne”. Báthory Gábor Homonnai Bálintnak. Gyulafehérvár. 1608. október 27. // Štátny archív v Prešove. Drugeth Humenné (1292-1945) (ŠA Prešov DH) inv. c. 653/10.
31. Fallenbüchl Zoltán. Magyarország főméltóságai 1526-1848. Budapest, 1988 – 72. p.
32. Palocsay Krisztina levele Ung vármegye törvényhatóságához férje, gróf Homonnai Drugeth György elhalálózása kapcsán. // Kárpátaljai Területi Állami Levéltár (KTÁL), F. 4. (Ung vármegye főispánja), op. 11. jegy. zbr. 23.
33. A vármegyei törvényhatóságának idézőlevele Homonnai Drugeth Györgyhöz Homonnai Drugeth Bálint meggyilkolásának ügyében. // KTÁL, F. 4. (Ung vármegye főispánja), op. 2. jegy. zbr. 226.
34. Szepsi Laczkó Máté krónikája. // Erdélyi Történelmi Adatok, III. kötet. Szerkesztette: Mikó Imre. Kolozsvár 1858. [Elektronikus forrás]: <http://mek.oszk.hu/15200/15288/15288.pdf>
35. *Homonnai Bálint ungvári sírfelirata*. // Adalékok Zemplén-vármegye Történetéhez. Sátoraljaújhely: Zemplén Könyvnyomtató Műhely – 1900. 39. p.
36. Borbély Zoltán. A Homonnai Drugethek Felső-Magyarországon a 17. század első évtizedeiben. – Eger, 2015. – 255 p.